

UTOPIA VE KÖLELER

Aydınlık Dergisi, 2 Kasım 2008

Yıldırım Koç

Thomas More'un ilk kez 1516 yılında yayımlanan Utopia (Hiçbir Yerde) kitabını çeşitli açılardan okuyabilirsiniz. Ben çok gençken, önerilen toplumsal ve ekonomik ilişkiler açısından okumuştum. Daha sonra, 16. yüzyılda İngiltere'de gerçekleşen hızlı ve kapsamlı mülksüzleşme sürecini ve bunun sonuçlarını en iyi anlatan kaynaklardan biri olduğunu, sevgili hocam Prof.Dr.Oya Köymen'den öğrendim. Şimdi okuduğumda ise Thomas More gibi olağanüstü yetenekli, hoş ve inançlarına bağlı bir insanın, öngördüğü güzel toplumsal, ekonomik ve politik düzenin, köle emeğine dayalı olduğuna dikkat ederek, Avrupa aydınlarının anlayışlarına ilişkin bazı sonuçlar çıkarıyorum.

Önce Utopia'dan bazı bölümler aktarayım. Kullandığım metin, Türkiye'nin onuru üç insanın çevirisi: Sabahattin Eyüboğlu, Mina Urgan ve Vedat Günyol (Çan Yayınları, 1964). Kitapta Mina Urgan'ın 43 sayfalık çok güzel bir de önsözü yer alıyor. Yeni baskılarda bu önsöz umarım vardır. Onu okumadan Utopia'yı anlamak olanaklı değil.

Bundan yaklaşık 500 yıl önce yayımlanmış bu çok önemli metin, Avrupa'nın aydınlarının bile daha sonraki yıllardaki sömürgeciliğe ve ardından emperyalizme nasıl hazırlandığını çok güzel anlatıyor. Avrupa'nın komünistleri dışındaki tüm ilerici, demokrat, sosyal demokrat, demokratik sosyalist gibi nitelendirilen tüm kesimleri (küçük istisnalar dışında) son 200 yıldır kendi halklarının çıkarları için sömürgeciliği ve emperyalizmi onaylamışlardır. Bu kafa yapısının köklerinin bir örneği, Utopia'da çok açık biçimde görülebilir.

Thomas More şunları yazıyor:

"İşçiye ihtiyacı olan her yurttaş bir gün için, ücret karşılığı, bir kaç mahkum tutar. Onlara serbest işçilerden daha az para verir. Tembellerini dövmek hakkı da vardır mahkum kiralayanların, böylece mahkumlar hiç işsiz kalmaz, yiyeceklerini, giyeceklerini kendi emekleriyle kazanır, her gün Hazineye de bir gelir sağlarlar

"Bütün mahkumlar giydikleri birörnek elbisenin rengiyle hemen tanınırlar. Saçları toptan değil, kulaklarının biraz üstüne kadar tıraş edilir. Kulaklarından biri de ucundan kesilir... Özgür bir yurttaş hiç bir nedenle köle sayılan mahkumdan para alamaz. Hiç bir mahkum silah taşıyamaz...

"Her il kendi mahkumlarına belli bir damga vurur. Bu damgayı silmek, ilin sınırlarını aşmak ve başka ilin köleleriyle konuşmak da ölümle cezalandırılır. Kaçmayı tasarlamak kaçmak kadar tehlikelidir. Böylesi bir tasarıya katılan köle hayatını, hür insan özgürlüğünü kaybeder. Yasa, bu tasarımı haber vereni ödüllendirir: Özgürse para, köle ise özgürlük verir ona." (s.70)

"Kölelerin birleşip devlete karşı gelmeleri de olacak şey değildir. Böyle bir işi başarabilmek için elebaşılardan başka illerdeki köleleri de kazanmaları gerekir. Oysa bu yol da iyice kapalıdır. Toplanmaları, konuşmaları, hatta selamlaşmaları ölüm cezası getirecek insanlar nasıl söz birliği edebilirler bütün yurttta? Düşüncelerini arkadaşlarına bile açmaktan korkarlar; çünkü bilip de susmak ölüm getiriyor, ele vermek ise çok kazançlı..." (s.71)

Utopia'da pazarlarda balık ve her türlü et bulunur. "Çarşıya getirilmeden önce, şehrin dışındaki akar sulara, bunların bütün kiri pisliği iyice yıkanıp temizlenir. Sonra Utopialıların köleleri bunları keserek, bir kere daha yıkayıp temizlerler. Utopialılar, özgür yurttaşlarına hayvan kestirmezler. Çünkü hayvan öldüre öldüre, insan huyunun en tatlı yönü olan acıma duygusunun, yavaş yavaş körleşip yok olacağını düşünürler." (s.108-109)

"Utopialılar avı özgür insanlara yasak etmişler, onlara yaraşır görmedikleri bu işi sadece kasaplara bırakmışlardır ve daha önce söylediğimiz gibi, kasaplık da yalnız kölelerin işidir." (s.127)

“Bazan da başka ülkelerde ağır suçlar işleyip ölüm cezasına çarptırılanlar, Utopia’da köle olurlar. Bu çeşit köleler çok boldur orada.

“Bunlar çoğunu pek az bir parayla, hatta genel olarak bedavaya alırlar. Bu köleler durmadan çalışmak zorundadırlar...

“Bir başka çeşit köleleri de vardır onların: Bazan başka bir ülkede didinip duran yoksul bir işçi, kendi isteğiyle Utopia’da köle olur. Utopialılar, böylelerine çok iyi davranırlar, nerdeyse kendi özgür yurttaşlarıymış gibi saygı gösterirler onlara. Yalnız bu adamlar daha çok çalışmağa alışık oldukları için, biraz daha fazla iş verilir onlara. Bu yabancı köleler Utopia’dan gitmeğe niyetlenirlerse (ki binde bir olur bu) Utopialılar onu zorla tutmazlar, eli boş da göndermezler kendi ülkesine.”

Bugünün Batılı aydınlarına baktığımda, aklıma Utopia gibi güzel bir hayalin bile köle emeğine dayalı olarak kurgulanması geliyor.